

Loppuraportti stipendiaattivuodesta Fudanin yliopistossa Shanghaissa

Heidi Väärämäki

Opiskelin lukuvuoden 2016–2017 Helsingin Sanomien säätiön stipendiaattina Fudanin yliopistossa Shanghaissa. Stipendiaattivuosi oli ainutlaatuinen mahdollisuus elää kiinalaista arkea ja opiskella Kiinan politiikkaa ja yhteiskuntaa – Helsingin Sanomien entisen Kiinan-kirjeenvaihtajan ja kollegani Pekka Mykkäsen sanontaa lainaten, se auttoi näkemään ”kontekstin horisontin anekdoottien aallokossa”.

Nyt tuntuu hullulta, miten Kiinasta voisi edes kirjoittaa asumatta siellä ensin itse. Niin monimutkainen, arvaamaton ja valtava maa on. Toivon, että voin jatkaa Kiina-opintojani Suomessa työn ohella tavalla tai toisella.

Opinnot

Opiskelin Fudanin yliopiston kansainvälisen politiikan (School of International Relations and Public Policy) tiedekunnassa Chinese Politics and Diplomacy -ohjelmassa. Se tuntui luonteelta jatkolta Tampereen ja Turun yliopistoissa tekemiini kansainvälisen politiikan ja Kiina-tutkimuksen sivuaineopintoihini sekä Kiina-aiheiseen tiedotusopin pro gradu -työhöni. Olin siis tehnyt Kiinaan liittyviä opintoja, mutta en koskaan Kiinassa. Lähtiessäni olin innoissani ja kauhuissani.

Tiedekunnastamme oli etukäteen mahdotonta saada tietoa tulevista kursseista. Tai oikeastaan sitä oli mahdotonta saada edes opintojen alussa. Avajaispäivänä dekaani ja professorit pitivät juhlavia puheita, jonka jälkeen kansainvälisten asioiden toimiston henkilökunta ilmoitti, ettei syksyn lukujärjestys ole vielä valmis, koska kurssien koodaaminen nettiin on niin hidasta puuhaa.

Alkukaaoksesta huolimatta opinnot alkoivat ajallaan eli syyskuun ensimmäisellä viikolla. Laitoksellamme oli tarjolla sekä kansainvälisen politiikan kursseja että Kiinan yhteiskuntaa käsitteleviä kursseja. Yhdistelmä oli täydellinen, koska halusin Fudan-vuoden aikana ymmärtää paitsi Kiinan ulkopoliittikkaa, myös kiinalaista yhteiskuntaa.

Syksyllä keskityin kansainväliseen politiikkaan ja opiskelin muun muassa Kiinan ja EU:n suhteita, Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteita, Itä-Aasian aluepolitiikkaa sekä Kiinan poliittista järjestelmää. Kevään kursseilla käsiteltiin Kiinan diplomatiaa, nyky-Kiinan poliittista kehitystä, kiinalaisen lehdistön muutosta ja kiinalaista yhteiskuntaa. Näiden kurssien lisäksi opiskelin kiinan kieltä kahdesti viikossa.

Kurssien taso, tyyli ja vaatimukset vaihtelivat valtavasti. Esimerkiksi Kiinan ja Amerikan suhdetta käsitelleellä kurssilla lähes pelkästään keskusteltiin. Aiheet poukkoilivat Trumpin viimeisimmästä twiitistä oikeusvaltion perusteisiin ja nettisensuurista siihen, miten eri maissa määritellään vapaus ja valta. Professorimme ote oli filosofinen, ja kun pääsin irti sisäisestä hikaristani, joka vaati organisoitua rakennetta ja luentoja, kurssi muuttui todella antoisaksi. Ryhmässämme oli ihmisiä eri puolilta maailmaa ja kurssilla syntyi kiinnostavia keskusteluja esimerkiksi uskonnon ja valtion suhteesta.

Osa professoreista oli laatinut kursseilleen vain aiherungon ja ladannut lukemistot nettiin, ja opiskelijat huolehtivat luentojen sisällöstä pitämällä esitelmiä. Onneksi suuri osa laitoksemme maisteri- ja tohtoriopiskelijoista oli jo entuudestaan erikoistunut Kiinaan. Heidän ansiostaan myös vähemmän hyvin suunnitellut luennot olivat laadukkaita ja kiinnostavia. Opin opiskelijakollegoiltani vähintään yhtä paljon kuin professoreiltamme.

Suuri osa kursseista ja professoreista oli kuitenkin mainioita. He olivat väitelleet ulkomaisissa yliopistoissa, usein Yhdysvalloissa, ja osasivat katsoa asioita sekä idän että lännen vinkkelistä. Kursseilla meidät laitettiin lukemaan viikoittain satasivuisia tutkimusartikkeleita, joista sitten kirjoitettiin tiivistelmiä ja keskusteltiin luennoilla. Tuntui luksukselta, että joku oli etukäteen valinnut kiinnostavia ja ajankohtaisia artikkeleja luettavaksi, ja jälkikäteen niitä sai vielä pähkäillä yhdessä.

Professorien tason lisäksi myös heidän tulkintansa asioista vaihtelivat: syksyllä kävin kurssin, jolla professorimme käytti noin puolet ajasta perustellakseen sitä, että kaikesta kapitalismista huolimatta Kiina on edelleen kommunistinen maa. Toisen kurssin professori taas piti itsestään selvänä, ettei näin ole. Tämä näkökulmien ero ilahdutti, sillä olin alun perin pelännyt, että Fudanissa saa opettaa vain yhtä totuutta.

Oli avartavaa myös kuulla kiinalaisten professorien tulkintoja Euroopasta: *"Me kiinalaiset kutsumme Eurooppaa sosiaalitoimistoksi. Jaatte rahaa kehitykselle ilman, että hyödytte itse."* Tai: *"Teidän eurooppalaisten täytyy olla vahvasydämiä. Jaksatte kuunnella kaikkien mielipiteitä EU-parlamentissa, ja päätöksenteosta ei siksi tule mitään."* Läntisestä/eurooppalaisesta/suomalaisesta maailmankatsomuksesta poikenneet näkökulmat pakottivat miettimään sitä, mistä omat mielipiteeni ovat kotosin ja mikä niitä on muokannut.

Laitoksellamme ei ollut lainkaan tenttejä, vaan kurssit suoritettiin pitämällä esitelmiä ja kirjoittamalla esseitä. Muutamilla kursseilla lopputyöksi vaadittiin pieni tutkimus. Vaikka esseet ja tutkimukset olivat työläisiä, ne olivat tenttejä parempi tapa syventyä asioihin. Vuoden aikana kirjoitin muun muassa Kiinan oikeusjärjestelmän kehityksestä ja Suomen kanssa tehtävästä "oikeusyhteistyöstä", Kiinan puuhista Itä-Euroopassa (16+1-hanke), kiinalaisen ja japanilaisen kehitysyhteistyön eroista Afrikassa, siitä, onko koulutetuille nuorille kiinalaisille väliä lapsen sukupuolella (Shanghaissa syntyy 114 poikaa 100:aa tyttöä kohden) ja siitä, kuinka Kiina kontrolloi kotimaisia ja ulkomaalaisia toimittajia.

Alun perin olin ajatellut, etten ota journalismiin liittyviä kursseja Fudanissa. Lopulta päädyin kuitenkin kiinalaisia sanomalehtiä käsitelleelle kurssille. Se olikin yksi vuoden kiinnostavimmista. Lehtorimme oli pitkän linjan toimittaja, joka oli nähnyt lehdistönvapauden heilahtelut, netin vaikutuksen printtimediaan ja mikroblogin valtakauden. Kurssilla opin muun muassa sen, miten kiinalainen tutkiva journalismi toimii: valtakunnan tason mediat voivat paljastaa maakunnallista korruptiota, maakunnalliset mediat paikallistason korruptiota tai samalla "tasolla" olevat lehdet viereisen maakunnan ongelmia, mutta ylimmän johdon puuhiin ei saanut puuttua kukaan. Käytössä oli myös metodi, jossa journalisti keräsi tutkivan jutun materiaalit kasaan ja jätti julkaisupäätöksen sitten puolueen tehtäväksi. Tällä kurssilla kävimme myös vierailulla Shanghai Daily -lehdessä, jonka rahoituksesta puolet tulee kommunistiselta puolueelta.

Olin vuoden aikana yhteensä kymmenellä kurssilla. Työmäärä tuntui sopivalta, jonain kiireviikkoina vähän liialta, mutta pääasiassa ihanalta. Se, että saa mahdollisuuden vielä valmistumisen jälkeen opiskella ulkomaisessa yliopistossa oli innostavaa niinäkin aamuina, kun piti herätä seitsemältä kaatosateeseen (Shanghaissa sataa paljon!) ja lähteä luennolle.

Elämä

Opintojen lisäksi parasta oli tietenkin arki kiinalaisin erityispiirtein. Olin käynyt Shanghaissa kerran aikaisemmin, asunut Etelä-Koreassa ja matkustanut paljon eri puolilla Aasiaa. Silti Kiinassa asumista varten piti kehittää oma tunneskaala, kuten kirjoitin yhdessä blogipostauksessani. Koska ihmisiä on paljon, Kiina tulee lähelle silloinkin, kun et haluaisi: sirkkelin metelinä makuuhuoneeseen ja kyynänpäänä kylkeen metron portaissa.

Kiinassa monet arkiset asiat veivät aluksi tolkkuttoman paljon aikaa ihan vain siksi, etten osannut kieltä paria sanaa enempiä. Pian arki alkoi tietenkin sujua, ja näin jälkikäteen alun räpiköintiä on vaikea edes muistaa.

Asuimme kumppanini kanssa noin tunnin matkan päässä Fudanista, Xuhuin kaupunginosassa. Koska opiskeluarkeeni pyöri Fudanin ympärillä, halusin asua muualla oppiakseni tuntemaan kaupunkia paremmin. Hikisen ja intensiivisen asunnonetsimisviikon jälkeen muutimme 1960-luvulla rakennettuun kerrostaloon entisen French Concessionin alueelle. Kotimme takapihalla kokoontui aamuisin ja iltaisin eläkeläispappojen ja -mummojen kovaääninen parlamentti. Pihalla kasvatettiin kyyhkyjä, poltettiin nuotiota ja kaupattiin pyörän kärryistä milloin mitäkin. Oli ihanaa, että naapureilleni arkinen ja minulle eksoottinen Kiina oli heti makuuhuoneen ikkunan takana.

Takapihaltamme alkoi kapeiden kujien kortteli, mutta vastakkaiseen suuntaan lähtiessä päätyi parissa minuutissa Shanghain hienoimpaan ostoskeskukseen. Näiden maailmojen läsnäolo teki Shanghaista yhtä aikaa kiehtovan, mutta myös surullisen. Kiinan tuloerot ovat maailman kärkeä ja se näkyy katukuvassa. Yksi Shanghain suurimmista ammattiryhmistä on pahvinkerääjät, jotka tonkivat roskiksista pahvia, metallia ja pulloja ja vievät ne kierrätykseen. Heidän painovoimaa uhmaavat pyöräkuormansa kulkivat samoilla kaduilla miljonäärien Lamborghinien ja Ferrarien kanssa.

Teimme usein kävelyitä tai metroretkiä vieraisiin kaupunginosaan. Shanghaissa tavallinen päiväkävely saattoi muuttua seikkailuksi, jonka lopuksi löysi itsensä Tšiing Kai-šekin hylätyltä huvilalta tai pilvenpiirtäjän katolle rakennetulta parkkipaikalta katsomassa ympärillä hurisevia valtateitä ja rakennustyömaita.

Tutkimusretkien lisäksi otin Shanghaita haltuun käymällä paikallisten bändien keikoilla, kiertämällä Shanghain museoita ja gallerioita, osallistumalla kokkauskurssille ja käymällä avoimilla luennoilla. Shanghaissa luentoja ja kiinnostavia keskustelutilaisuuksia järjestää esimerkiksi Shanghain kirjeenvaihtajakerho FCC Shanghai.

Shanghain lisäksi ehdin stipendivuoden aikana matkustaa jonkun verran eri puolilla Kiinaa. Kiinassa on nykyään huikea rautatieverkosto, jonka ansiosta itärannikolta voi suhahtaa yhdeksässä tunnissa Vietnamin rajalle Yangshuohon lipumaan bambulautalla karstivuorten katveeseen tai ajaa viidessä tunnissa henkeä salpaavan kauniille Keltaisille vuorille. Kiinalainen turismi oli kiehtova ilmiö. Kun suomalainen suuntaa mielellään sinne, missä ei ole muita, kiinalaiset turistit liikkuvat valtavissa ryhmissä viralliselta turistinähtävyydeltä toiselle. Tämän opin Wuyuanin maaseudulla, jonne tuhannet kiinalaisturistit olivat tulleet katsomaan rypsin kukintaa. Virallisen nähtävyydspellon laitaan oli pystytetty sisäänpääsyportti, jossa jokaiselta tulijalta vaadittiin sormenjälki.

Kaikkein eniten tulen kaipaamaan Kiinasta näitä seikkailuja. Ja tietenkin ihmisiä. Opiskeluporukkani oli huikean kiinnostava. Oli eteläkorealainen diplomaatti, norjalainen konfliktitutkija, joka oli tullut Shanghaiin Syyriasta, ghanalainen ammattisotilas, eteläafrikkalainen kehitys yhteistyöasiantuntija. Ihmisiä Mongoliasta, Montenegrosta, Kiinasta, Bangladeshista, Meksikosta, Yhdysvalloista, Thaimaasta, Ranskasta ja Saksasta. Heidän seurassaan tuli usein olo, että maailmalla on vielä toivoa.

Mitä opin?

Ainakin sen, että Kiinaa ei kannata yrittää sovittaa yhteen narratiiviin, kuten usein tekisi mieli. Tuntuu siltä, että yhteiskuntatieteilijät näkevät helposti vain pahan Kiinan, bisnesihmiset vain hyvän. Vuoden aikana sain kymmeniä kertoja huomata, kuinka Kiinassa tapahtuu yhtä aikaa kehitystä sekä huonoon että hyvään suuntaan. Sama hallinto tekee kamalia ja kannustettavia asioita.

Vuosi Kiinassa oli myös hyvä muistutus siitä, ettei Kiina ei ole yhtä kuin sen kansalaiset – tai toisin päin. Se, että valtio harjoittaa mielivaltaista politiikkaa, ei tarkoita sitä, että kiinalaiset hyväksyvät kaiken mukisematta. Mutta se, ettei hyväksy, ei myöskään tarkoita, että ajautuu toisinajattelijaksi ja joutuu vaikeuksiin. Näiden vaihtoehtojen välille mahtuu satoja miljoonia kiinalaisia, esimerkiksi maailman suurin, epäpoliittinen keskiluokka.

Opin tietenkin myös paljon muuta, kuten sen, että kun kävelee suojatielle päättäväisesti, täysillä lähestyvä citymaasturi hyvin todennäköisesti pysähtyy. Ja sen, että pomelon kuorimiseen kuluva aika ei mene hukkaan – sisällä on herkullinen hedelmä. Sen, että Kiinassa vanhemmat alkavat oikeasti painostaa lapsiaan naimisiinmenoon ja perheen perustamiseen heti parinkymmenen ikävuoden jälkeen. Sen, että kiinalaisesta yliopistosta voi valmistua maistamatta kertaakaan olutta, ja sen, että Kiinassa 666 ei tarkoita paholaisen lukua vaan cooliutta.

Vinkkejä tuleville stipendiaateille

Kiinassa kaikki järjestyy lopulta, vaikka aluksi ei näytäkään siltä. Tämän sain kuulla kymmeniä kertoja aiemmilta stipendiaateilta Antti Järveltä ja Eeva Eroselta, kun pommitin heitä kysymyksillä siitä, onko normaalia, etteivät Fudanin hakuohjeet olleet ilmestyneet verkkoon vielä tammikuussa. Eivätkä helmikuussa. Eivätkä vielä maaliskuussakaan.

Epätietoisuuteen auttaa kaksi asiaa: kysy neuvoa aiemmilta stipendiaateilta ja soita laitokselle, jonne haet. Kiinassa ei usein vastata sähköposteihin, mutta soittamalla sain aina vastauksen kysymyksiini.

Lukuvuoden alussa kaikki kurssit ovat avoimia kahden viikon ajan. Käy kuuntelemassa niin monia kuin mahdollista, sillä hyvä professori voi tehdä tylsänkin kuuloisesta kurssista kiinnostavan – ja toisin päin. Kursseja voi usein ottaa myös toisilta laitoksilta.

Shanghai-vuoden aikana kotiisi tulee melko varmasti vesivahinko, homeongelma, meteliongelma tai kylmyys. Kaikki nämä hoituvat helpommin, jos olet vuokrannut asunnon toimiston kautta, jossa puhutaan englantia.

Hanki kännykkääsi Wechat-viestiohjelma, MoBike-kaupunkipyöräsovellus, SmartShanghai-kaupunkiopas, Alipay-mobiilimaksu ja tunnukset ruokalähettilpalvelu Sherpaan. Näillä elämä helpottuu noin 50 prosenttia ja olet kuin aito shanghaiilainen.

Matkusta. Vaikka Shanghaissa riittää näkemistä koko vuodeksi, siellä voi helposti heittäytyä harhaluuloon, että Kiina on kehittyneempi kuin se onkaan. Ymmärtääkseen paremmin puheita ikääntyvästä Kiinasta, maaseudun köyhyydestä ja vaikkapa uudesta kahden lapsen politiikasta, kannattaa matkustaa maaseudulle. Kun pyöräilee Guilinissa pienten maalaiskylien läpi, jossa jokaisen talon edustalla on äiti imettämässä lastaan, ymmärtää tuon uuden politiikan vaikutukset ihan konkreettisesti.